

Використання флюгерів в архітектурі України

Марина Бондарчук, студент¹

¹Національний авіаційний університет, Київ, Україна

АНОТАЦІЯ

Досліджено історію походження флюгера, його функціональне та естетичне призначення. Простежено регіональні особливості флюгерів в Україні. Також досліджено символічне значення фігур, що прикрашають дахи будинків. Запропоновано приклади використання флюгера в архітектурі сучасного міста.

Ключові слова: флюгер, дизайн житлових будинків, архітектура.

1. ВСТУП

Цікаві фігурки – флюгери – на вежах, шпилях та верхівках покрівель історичних споруд ми звикли сприймати як своєрідний символ минулої епохи, а на сучасних будівлях – лише як звичайний декоративний елемент архітектури. Це надзвичайно яскрава окраса, що допоможе надати не лише великій історичній споруді, а й індивідуальному будиночку завершеного вигляду. А головне, не слід забувати, що це ще й точний метеорологічний пристрій для вимірювання напрямку та сили вітру. Так флюгер поєднує у собі привабливий вигляд та користь, завдяки чому знову набуває неабиякої популярності.

2. МЕТА РОБОТИ

Дослідити історію виникнення флюгера, його принцип роботи. Визначити функціональне призначення. Простежити регіональні особливості флюгерів в Україні. Дослідити символічне значення найбільш популярних фігурок, що прикрашають дахи будинків та споруд не лише в Україні, а й по всьому світу.

3. ОСНОВНА ЧАСТИНА

Флюгер (від нідерландської *vleugel* — «крило») — пристрій для визначення напрямку і швидкості вітру, один з давніх винаходів людства. [1]

Принцип роботи флюгера

Головним призначенням флюгера є визначення напрямку та швидкості вітру, для чого достатньо спостерігати за зміною положення флюгарки. Вона складається зі спеціальної противаги і металевої пластини, оскільки саме така конструкція здатна надати можливість флюгеру рухатися у напрямку вітру.

У більшості випадків пластина – плоска фігура, яка повинна бути точно збалансованою зі встановленою противагою. При цьому навантаження з однієї зі сторін повинно бути знижено до мінімуму. Для кріплення приладу використовуються спеціальні гільзи з металу, які забезпечують їй можливість вільного руху в будь-якому напрямку.

В осі передбачене також кільцеве вирізблення, а в гільзі зроблені невеликі

отвори, розміри яких точно відповідають гвинтові, що використовується для закріплення.

Історія виникнення

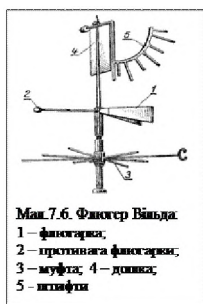
Найперший флюгер, як відомо історикам, був розміщений в Афінах на Башті Вітрів, він був створений приблизно в 48 р. до н.е.. Вважають, що автором проекту восьмикутної башні є астроном з Кіпр – Андронік. Будівництво прикрашав фриз, який символічно прикрашали зображення восьми вітрів, а флюгер, що розміщувався посередині, був заввишки півтора метри та зображував грецького бога глибин Тритона - одного із восьми богів. Отже, з того моменту, а саме моменту появи, флюгери, окрім основного, мали ще й символічне значення.

Цей звичай зберігався протягом століть. Так, фігурка півня була найпопулярнішою в усі часи. Досі англійською флюгер має назву «weather sock», що дослівно перекладається як «погодний півень». Річ у тім, що цей птах традиційно вважався символом щільності, йому присвоювали різноманітні магичні властивості. Півень не тільки сповіщав своїм криком про настання кожного нового дня, але також, за народними повір'ями, відлякував нечисту силу, попереджав про можливі хвороби, відганяв від будинку злодіїв і навіть попереджав пожежі. [4]

Інша постать півня - християнський символ. Так, в IX столітті Папа Римський видав указ, згідно з яким кожен католицький храм повинен був бути увінчаний фігуркою півня - символом церкви і апостола Петра. Саме з цього моменту флюгери у вигляді півня почали з'являтися на дахах католицьких соборів.

Своє символічне значення має будь-яка фігурка: птах з розправленими крилами (наприклад, орел) захищає від ворогів, кішка - символ безпеки і домашнього затишку, лев - переваги і сили, корабель - цілеспрямованості і сили духу, ворона - спритності, сажотрус - сімейного вогнища і т.д. В середні віки в Європі флюгер на вежі замку зазвичай зображував герб феодала.

У всі часи флюгери користувались неабиякою популярністю і архітектура України не є винятком. Гуляючи вулицями столиці можна побачити на верхівках будівель, як історичного значення так і сучасних споруд, надзвичайної краси фігурки. Так, верхівку будівлі річкового вокзалу прикрашає стрімкий вітрильник, покритий сухозлітним золотом. Національний академічний театр опери та балету України імені Т. Г. Шевченка, заснований 1867 року, має на даху два флюгери, що зображують грифони. Прогулюючись майданчиками довкола лялькового театру, можна побачити на його банях тендітні флюгери у вигляді прапорців та

півників, що жваво кружляють від кожного поруху вітру. Замок Річарда Левове Серце в Києві – поетична назва будинку на Андріївському узвозі, унікальної пам'ятки архітектури у стилі британської неоготики початку 20 століття. Прекрасному фасаді додає величності загадкова башня із залізним прапорцем на шпиль.

Великим розмаїттям флюгерів славиться Львів. Флюгери у Львові з'явилися давно, ще у XIV ст. Флюгером був оздоблений фасад Низького замку. Про це згадує у своїй хроніці Бартоломей Зіморевич: під час відбудови замку староста Анджей Бажи «... верхні яруси замість пірамід та прапорців (флюгерів такої форми) вазонами та кубками з вушками приздобив...». На ратушній вежі флюгер встановили після її надбудови у 1619 році. Він був залізний, у формі лева, який тримає в передніх лапах три пагорбки та зірку. Міщани називали його лагідно «левенятком». Стояли флюгери і на храмах Львова. Зокрема, на дзвіниці монастиря бернардинів стояв флюгер із написом ажурними літерами «Michael fecit victoriam» (св.Михайл творить перемогу). Флюгери прикрашали і дах костелу Кармеліток босих, і дах шпиталю боніфратів. А той, що нині стоїть на костелі Єзуїтів, виконано у формі силуету ангела.

Чималу славу мають флюгери файного міста Тернопіль. Одна з оригінальних робіт прикрашає будинок по вулиці Валовій. На ній кіт із розкритим ротом тримається передніми лапами за шпиль, а до нього, в свою чергу, ззаду причепилося мишеня. На розі бульвару Шевченка та вулиці Кульчицької придивившись можна побачити 7 ластівок, які граційно летять одна за одною. Найбільш загадковим виявився флюгер, який прикрашає будинок державного казначейства по тому таки бульвару Шевченка. Неозброєним оком здається, що там шабаш відьом. Виразно видно місяць та зірки, а ось що знаходиться між ними – голова сови, чиєсь обличчя чи ще щось доводиться лише здогадуватися. На верхівці будинку напроти «флюгерна класика» – жар-птиця. Швидкість та напрям вітру на перехресті вулиць Чорновола та Коперника допомагає визначати стрілець. Традиція встановлювати флюгери продовжується і нині. Серед новобудов слід відмітити будинок на проспекті Бандери, 2, де можна побачити ворону, мітлу, місяць та позначення сторін світу. Цифра з роком відкриття та елегантну роботу ковалів зображені на торговельному центрі «Атріум».

Флюгери завжди були надзвичайно популярні у домовласників. Наприклад, в Вікторіанську епоху виникли навіть спеціальні цехи для їх виготовлення, тому що майстри-одинаки вже не могли задовольнити попит, що росте. Схожа тенденція спостерігається і сьогодні, причому за своєю різноманітністю сучасні флюгери нітрохи не поступаються старовинним. [2]

Але чи є сучасній людині якась практична користь від флюгера? Як з'ясувалося – так. Справа в тому, що метеорологічні прогнози зазвичай робляться для відносно великих районів або досить великих населених пунктів і завжди мають деяку неточність у часі. До того ж точність прогнозів часто залишає бажати кращого. А домашні метеостанції напрямку вітру визначити не можуть (до речі, сучасні метеорологи й авіаційні служби використовують для визначення напрямку та сили вітру саме флюгери, але вже більш складної конструкції і контрольовані електронікою).

Яким має бути флюгер?

Власники приватних будинків хочуть придбати виріб, який відповідає стандартам якості. А саме: довговічність, стійкість до корозії та надійність. Для того, аби відповідати вимогам флюгер виготовляють зі високовуглецевої холоднокатаної сталі. Даний матеріал має відмінні

характеристики міцності та витривалості. А для того, щоб збільшити термін експлуатації та захистити виріб від негативного впливу зовнішніх факторів, таких як дощ, сніг та сонце, використовується цинковий ґрунт, порошкова фарба та лак.

Флюгери в сучасному виконанні — красиві вироби, створені з урахуванням актуальних напрямків. Їх виготовляють майстри, які володіють досвідом, талантом і фантазією. Для досягнення ідеальних результатів вони використовують лазерну різку. Це передова технологія, для якої характерні важливі переваги. Під ними мається на увазі мінімальна деформація металу, висока ступінь точності, відсутність механічного контакту з деталлю. Це позитивні властивості, завдяки яким гарантується хороший результат. Майстер легко управляє лазерним променем і здійснює порізку металу по фігурному контуру. Він створює флюгери будь-якого ступеня складності!

Металевий флюгер, виготовлений зі знанням справи, — справжній шедевр, який надає будинку індивідуальні риси. Він створюється на підставі попередньо розробленого проекту. Майстри придумують оригінальні ідеї і втілюють їх у життя. Тому покупці можуть замовити флюгер, виконаний у вигляді тварини або казкового персонажа. Це залежить від особистих побажань. [5]

4. ВИСНОВОК

Таким чином, флюгер залишається одним з найбільш доступних і при цьому досить простим і досить точним пристроєм для передбачення погоди.

Безумовно, флюгер стане оригінальною прикрасою для будь-якого будинку, надавши йому гармонійний, завершений вигляд. І цілком можливо, що це нехитрий пристрій не раз послужить доброю службою мешканцям будинку, завчасно попередивши їх про насування непогоди або, навпаки, про сприятливу погоду для прогулянки чи пікніка.

Флюгер – це дивовижний витвір мистецтва, який можна помістити на липсе на дах індивідуального будинку, але й прикрасити забудову вулиці, створити оригінальний образ міста. Відпочиваючи на терасі чи балконі, приємно чути ніжні заспокійливі звуки флюгера, що повільно обертається при найменшому подиху вітру. Такий виріб буде служити талісманом та прикрасою будинку, і надаватиме йому унікальності і неповторності.

Список літератури

- [1] Етимологічний словник української мови : у 7 т. : т. 6 : У — Я / укл.: Г. П. Півторак та ін ; редкол.: О. С. Мельничук (гол. ред.) та ін. — К. : Наукова думка, 2012. — 568 с. — ISBN 978-966-00-0197-8.
- [2] П. Гранкін, Ф. Василенко. Флюгери середньовічного Львова// Ринок інсталяцій. – 2004, № 11.
- [3] Воейков А. И. Ветер // Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона : в 86 т. (82 т. и 4 доп.). — СПб., 1890—1907.
- [4] Bishop, Robert; Coblenz, Patricia (1981), A Gallery of American Weather Vanes and Whirligigs, New York: Dutton, p. 127, ISBN 9780525931515.
- [5] Burnell, Marcia (1991), Heritage above: a tribute to Maine's tradition of weather vanes, Camden, ME: Down East Books, p. 84, ISBN 9780892722785.

ⁱ Робота виконана під керівництвом старшого викладача кафедри містобудування НАУ Н. В. Бжезовської